

Integration | οι πρόσφυγες στην γερμανική κοινωνία

Ορισμός

Η λέξη Integration έχει λατινική ρίζα. Προέρχεται από το λατινικό integer και μετέπειτα Integrat- που αρχικά σήμαινε “έχω ολοκληρώσει κάτι” (μτφ. Αγγλ. made whole). Η λέξη χρησιμοποιείται στην Αγγλική από τα μέσα του 17ου αιώνα. Στην Γερμανία ίσως είναι από τις πιο πολυσυζητημένες και αμφιλεγόμενες έννοιες που συχνάζουν στους τίτλους των ΜΜΕ αλλά και στους κύκλους της εκπαίδευσης και των επιχειρήσεων. Ακμάζουν στα γραφεία των δημόσιων υπηρεσιών. Η χρήση της λέξης πολλαπλασιάστηκε ειδικότερα μετά το μεγάλο πληθυσμό προσφύγων που δέχθηκε η Γερμανία από τα τέλη του 2015 κι έπειτα. Το λεξικό [Duden](#) ορίζει το Integration ως την εγκόλπωση μιας ομάδας ανθρώπων σε μια κοινωνική και πολιτισμική ενότητα. Στα ελληνικά ο αντίστοιχος όρος σε ελεύθερη μετάφραση είναι ενσωμάτωση στην κοινωνία. Μια ελάχιστη εκδοχή επιτυχούς ενσωμάτωσης σύμφωνα με το γερμανικό ινστιτούτο Goethe περιλαμβάνει την εκμάθηση γλώσσας και την επαγγελματική αποκατάσταση. Η ενσωμάτωση στην θεωρία της κοινωνικής πολιτικής στηρίζεται σε τεσσερις βασικούς άξονες στην Γερμανία: α)Γλώσσα και αξίες, β)Σχολεία και Νηπιαγωγεία, γ)Στέγαση και Δόμηση και τέλος δ) Εκμάθηση επαγγέλματος, Σπουδή και Εργασία.

Η Γερμανία (Αλμάνια- ألمانيا) για τους περισσότερους ανθρώπους που εγκαταλείπουν τον τόπο τους τα τελευταία τρία χρόνια αποτελεί (μαζί με τις σκανδιναβικές χώρες) τελικό προορισμό του ταξιδιού τους, φερόμενη ως άλλη γη της επαγγελίας, ο δυτικός παράδεισος της ευημερίας, όπου το κράτος παρέχει τα απαραίτητα για ένα νέο ξεκίνημα. Η υποδομή και η οικονομία της

Γερμανίας διαθέτουν τον κατάλληλο χώρο για ανθρώπους που επιθυμούν να ζήσουν σε έναν ασφαλή τόπο ξεκινώντας από το απόλυτο μηδέν.

Πως διαχειρίστηκε η γερμανική πρωτεύουσα τον ερχομό των προσφύγων στην πράξη και πως αποπειράται να τους ενσωματώσει στην κοινωνία;

“Θα τα καταφέρουμε” Angela Merkel [11.09.2015](#)

Reuters/Fabrizio Bensch

Η Αγγελα Μερκελ τον Σεπτέμβριο του 2015 σχολιάζοντας την πολυάριθμη έλευση των προσφύγων στην Γερμανία είπε προς μεγάλη έκπληξη των ευρωπαίων πολιτών: “θα τα καταφέρουμε” /Wir schaffen das, απαντώντας στην σκληρή κριτική των αντιπάλων για τον ερχομό χιλιάδων προσφύγων στην χώρα. Λίγους μόνο μήνες πριν είχε απαντήσει δημόσια μπροστά στο τηλεοπτικό κοινό σε ένα μικρό κορίτσι από την Παλαιστίνη που ήθελε να παραμείνει στην Γερμανία πως “δεν μπορούμε να σας δεχτούμε όλους στην

χώρα". Η ανησυχία ωστόσο των Γερμανών εκείνη την περίοδο διογκωνόταν χάρη στην αγωνιώδη ενασχόληση του Τύπου με το προσφυγικό. Εκείνο το φθινόπωρο οι στατιστικές δήλωναν πως 51% των πολιτών δεν επιθυμούν την παραμονή των προσφύγων στην Γερμανία.

Η υποδοχή

Κοιτώντας πίσω, τον Σεπτέμβριο του 2015 ο γερμανικός κρατικός μηχανισμός βρέθηκε τόσο απροετοίμαστος, που επί δύο μήνες επικράτησε ένα πρωτοφανές χάος παρεμφερές με τα ελληνικά δεδομένα όπως τα έχουμε γνωρίσει. Καταυλισμοί σε πάρκα, διανυκτερεύσεις στην οδό Turmstraße μπροστά στο υπουργείο, ουρές δεκάδων μέτρων για να λάβουν έναν αριθμό καταχώρησης και περαιτέρω οδηγίες για την στέγαση τους. Άκουσα μαρτυρίες ανθρώπων που περίμεναν ένα και δύο εικοσιτετράωρα στην ουρά. Φήμες κυκλοφόρησαν πως υπήρχαν μόνο τρεις υπάλληλοι στην υποδοχή των αιτήσεων στο υπουργείο (Landesamt für Gesundheit und Soziales) και κανένας μεταφραστής. Επί μήνες ολόκληρους οι ώρες αναμονής στο υπουργείο δεν περιορίζονταν κατά μέσο όρο σε λιγότερες από έξι. Το γερμανικό κράτος στηρίχτηκε τόσο πολύ στους εθελοντές που τον Ιανουάριο του 2016 από ευγνωμοσύνη το Βερολίνο τιμητικά παραχώρησε ελεύθερη είσοδο σε όλα τα αξιοθέατα και πολιτιστικά δρώμενα της πόλης.

Σχετικά γρήγορα όμως κινήθηκαν τα πράγματα στα κέντρα υποδοχής. Κανείς δεν έμεινε άστεγος. Γήπεδα, εκθεσιακοί χώροι, μέχρι και το παλιό αεροδρόμιο του Tempelhof τέθηκαν σε λειτουργία για να δώσουν ένα κρεβάτι στους χιλιάδες αυτούς ανθρώπους. Ονομάστηκαν Κέντρα έκτακτης ανάγκης καθότι ήταν προσωρινά. Οι άνθρωποι μεταφέρθηκαν από τα "κέντρα έκτακτης ανάγκης" (γήπεδα και εκθεσιακά κέντρα) σε καλύτερες εγκαταστάσεις περίπου 18 μήνες μετά.

Όσον αφορά στην περίθαλψη, ειδικές μονάδες ψυχιατρικής και

ψυχολογικής υποστήριξης εξειδικευμένες σε PTSD και ανθρώπους με τραυματικές εμπειρίες λειτούργησαν σχεδόν άμεσα και αποτελεσματικά σε συνεργασία με τα μεγαλύτερα νοσοκομεία και πανεπιστήμια του Βερολίνου. Δεκάδες μεταφραστές και διερμηνείς εργάζονταν με υπερωρίες παρελαύνοντας από την μία δημόσια υπηρεσία στην άλλη.

Μέσα σε λίγους μόνο μήνες τέθηκαν σε λειτουργία δεκάδες προσφυγικά κέντρα για να στεγάσουν τις χιλιάδες ανθρώπων που κατέφθασαν. Μια βόλτα σε δυο τρία από αυτά αρκούσε για να σχηματίσω εικόνα. Μεγαλόσωμοι και αγενείς σεκιουρητάδες στις εισόδους και τους διαδρόμους. Λιγότερες τουαλέτες και ντουζιέρες από αυτές που χρειάζονται. Το φαγητό της καντίνας μου θύμιζε τον λαπά που είχαν σερβίρει στην μάνα μου στο Λαϊκό νοσοκομείο. Αποκρουστικό στην όψη κι αδιάφορο στην γεύση. Τα δωμάτια συνήθως εξοπλισμένα με κουκέτες, υποδέχονταν 8 έως 10 άτομα. Σε άλλα camp η κατάσταση ήταν πολύ χειρότερη. Κλειστά αθλητικά γήπεδα που στέγαζαν κρεβάτια στην ανοιχτή τους σάλα. Το ίδιο και στο παλιό αεροδρόμιο του Τεμπελχοφ. Οι κοινωνικοί λειτουργοί των camp δεν έφταναν για να καλύψουν τις νέες θέσεις εργασίας. Κάπως έτσι το ηθικό των προσφύγων μέσα σε τέτοιο περιβάλλον κατακυλούσε. Η φασαρία, ο μηδενικός προσωπικός χώρος, εκνευρισμοί και βίαια περιστατικά προστέθηκαν στα υπόλοιπα βάσανα της νέας πραγματικότητας.

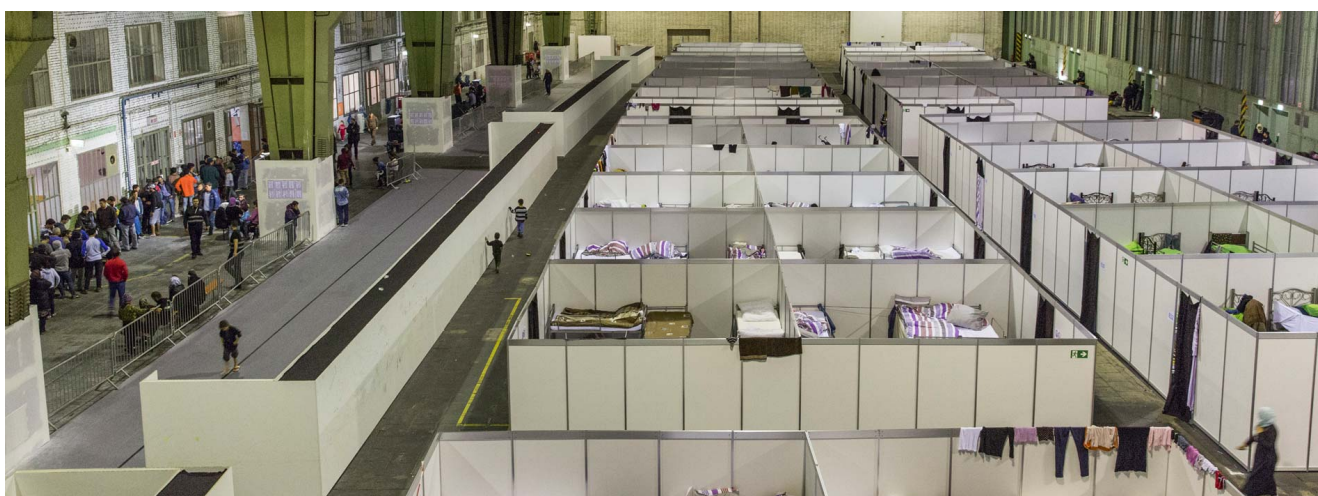

foto: UNHCR, Ivor Prickett, (proasyl.de)

Η ενσωμάτωση των άλλων

Στην πόλη του Βερολίνου παρατηρεί κανείς μια σημαντική πολυπολιτισμικότητα. Πόλος έλξης όλων των εθνικοτήτων τα τελευταία χρόνια χάρη στην επαναστατική και ανεκτική φήμη της πόλης. Χιλιάδες ξένοι ζουν στην πόλη, κι ενώ το σύστημα τους αναγκάζει να μάθουν την γλώσσα, η ενσωμάτωση στην ουσία δεν πραγματώνεται. Τα Αγγλικά αρκούν στους περισσότερους που καταφθάνουν για την εμπειρία και προσβλέπουν να περάσουν μερικούς μήνες στην πόλη. Οι expat όπως αυτοχαρακτηρίζονται συμβάλλουν στην αύξηση των ενοικίων (καθώς προέρχονται από πόλεις που τα ενοίκια είναι τριπλάσια) και στο hype της πόλης. Ο πληθυσμός των Τούρκων όμως θεωρείται ο λιγότερο ενσωματωμένος στην Γερμανία. Παρότι μιλούν την γλώσσα και επιχειρούν σε πολλούς κλάδους, δεν έρχονται σε διάδραση με τον υπόλοιπο πληθυσμό. Δεν συμμετέχουν στα κοινά δρώμενα. Τηρούν τα ήθη και τα έθιμα τους αυστηρά και έχουν δημιουργήσει περιοχές ομοεθνούς συσπείρωσης. Οι έφηβοι Τούρκοι (αλλά και Άραβες τρίτης γενιάς) από την άλλη αποσχίστηκαν τόσο από τους υπόλοιπους εφήβους που δημιούργησαν μια νέα διάλεκτο ([Kiezdeutsch](#)) στα προάστια της γερμανικής Πρωτεύουσας.

Για να μην παραξηγηθούμε, η γερμανική κουλτούρα δεν φημίζεται για τον ανοιχτό της τύπο. Δεν είναι εύκολο να κοινωνικοποιηθείς με Γερμανούς. Είναι μακριά από όλα τα μεσογειακά πρότυπα και η δυσπιστία των ανθρώπων απέναντι στους μετανάστες είναι εμφανής. Η πόλη μοιάζει να έχει καταληφθεί από τη μία από μόνιμους περιπλανητές και μπον βιβερ που εκθειάζουν την εναλλακτικότητα και το ελευθεριακό της πνεύμα και από την άλλη από φοβισμένους πρόσφυγες που δεν ξέρουν πως να ανταπεξέλθουν στις παράλογες απαιτήσεις του συστήματος.

Μαθαίνοντας την γλώσσα

Είναι δύσκολο να αποδώσω μια εικόνα έτσι όπως την έζησα μέσα από τις αφηγήσεις των μαθητών μου και μέσα από προσπάθειες να τους βοηθήσω να τα βγάλουν πέρα με την φρικτή γραφειοκρατία του γερμανικού συστήματος. Δεν θα ξεχάσω ποτέ τον Άλεμ από την Ερυθραία:

Ο Άλεμ προέρχεται από την Ερυθραία και είναι 50 χρονών. Έμεινε στην φυλακή της Ερυθραίας 19 χρόνια υπό την εντολή της δικτατορίας της χώρας του. Κατάφερε να διασχίσει τα νερά της Μεσογείου μέχρι την Λαμπεντούσα κι έπειτα να βρει τον δρόμο του μέχρι το Βερολίνο. Ο Άλεμ δεν έχει πάει σχολείο στην πατρίδα του. Παλιά ήταν ελαιοχρωματιστής και χτίστης. Η συνεννόηση με τον Άλεμ που μιλάει ελάχιστα αραβικά αλλά κυρίως Τανγκρινιαν, γίνεται με τα χέρια. Ζει σήμερα σε ένα προσφυγικό κέντρο, νότια του Βερολίνου μαζί με την γυναίκα του, με την οποία επανενώθηκε μετά από 20 χρόνια. Φοιτεί στο δημόσιο σχολείο ενηλίκων του Neukölln στο νοτιοανατολικό Βερολίνο. Η φοίτηση είναι καθημερινή πεντάωρη. Τα χέρια του είναι ταλαιπωρημένα. Πιάνει το μολύβι και το σφίγγει για να γράψει το Άλφα, κάθε καμπύλη, κάθε γραμμή της γραφής του αντανακλά την περηφάνεια της λευτεριάς. Όταν τελειώνει την άσκηση με φωνάζει και με ρωτά: “ Τα πάω καλά;” Για τον Άλεμ τα γερμανικά δεν είναι αγγαρία. Είναι δίψα για ελευθερία, είναι εισητήριο για αυτήν την άλλη ζωή, η πόρτα για ένα νέο ξεκίνημα. Δεν έχω ξαναδει άλλον μαθητή με τόση θέληση. Ο ζήλος αυτός αποτελεί τεκμήριο του απίστευτου κουράγιου του. Τα πρωινά είναι ο πρώτος που φτάνει στην τάξη. Έχει λαχτάρα στα μάτια μαζί και αγωνία, πασχίζει να ενσωματωθεί, θέλει να φύγει από το camp, να δουλέψει και να μοιραστεί τις σκέψεις του. Μια μέρα μου λέει με σκόρπιες σπαστές γερμανικές λέξεις: “το camp δεν είναι καλό, θέλω να βρεθώ με Γερμανούς να μιλήσω.”

Την πρώτη μέρα στην τάξη (για αναλφάβητους επίπεδο Α0) βρήκα τον Άλεμ να κλαίει, γιατί δεν ήταν εγγεγραμμένος στην επίσημη

λίστα του υπουργείου. Το κλάμα αυτό, το παράπονο, κι η αγωνία του Άλεμ να μάθει γράμματα, φέρνουν στο φως το άκαμπο του γερμανικού συστήματος, που δεν μπορεί να ελιχθεί δεν μπορεί να λάβει υπόψιν τον άνθρωπο και τις ιδιαιτερότητες του. Αν δεν είσαι στην λίστα υποχρεούσαι να περιμένεις άλλον ένα μήνα.

Έκλαιγε όμως επειδή βρισκόταν πολλούς μήνες σε αναμονή μέχρι να ξεκινήσει το σχολείο και ειδικότερα να βρεθεί μια τάξη στα μέτρα του. Τα τμήματα για αναλφάβητους των λεγόμενων Integrationskurse (που χρηματοδοτούνται από το υπουργείο μεταναστευσης και προσφυγων) , τα οποία υποχρεούται ο αναγνωρισμένος πρόσφυγας να παρακολουθήσει (βάσει του νέου νόμου Integrationsgesetz 2016), ασχέτως εκπαιδευτικού επιπέδου, ηλικίας και προηγούμενων, είναι ελάχιστα στο Βερολίνο. Τεράστιες λίστες αναμονής, μήνες απραξίας και χαμένοι χρόνοι. Κάπως έτσι απελπίστηκε ο Άλεμ που πριν εξι μήνες είχε γραφτεί στην λίστα αναμονής και την πρώτη μέρα του σχολείου η υπεύθυνη του εξήγησε πως δεν γίνεται να παρακολουθήσει το μάθημα λόγω γραφειοκρατικού λάθους. Οι δασκάλες συνεννοηθήκαμε και τον κρατήσαμε στην τάξη χωρίς να υπογράψει στις λίστες του υπουργείου, παράνομα. Την επόμενη μέρα που κάθισε στην τάξη τα μάτια του γελούσαν. Ξεγελάσαμε το σύστημα.

Τον δεύτερο μήνα μαθημάτων, μια Δευτέρα ο Άλεμ αργοπόρησε στο μάθημα γιατί έπρεπε να πάει στο Jobcenter να ενημερώσει πως θα απουσιάσει για τον γάμο του αδερφού του στο Düsseldorf. Η αρμόδια υπηρεσία ζήτησε από τους διδάσκοντες το απουσιολόγιο (κι ως μην έχει τέτοια δικαιοδοσία) για να ελέγξει τις ημέρες απουσίας του Άλεμ από το σχολείο. Ο υπεύθυνος είχε την εξουσία να απαγορεύσει σε αυτόν τον άνθρωπο να ταξιδέψει, να χαρεί με την χαρά της οικογενείας του, επειδή ο αναγνωρισμένος πρόσφυγας είναι υποχρεωμένος να τηρεί κατά γράμμα τις οδηγίες της υπηρεσίας, αν θέλει να συνεχίσει να παίρνει το επίδομα.

Ο ξεριζωμός της Bivsi

Η πρόσφατη περίπτωση της 14χρονης Bivsi που προβλήθηκε από τα [γερμανικά μέσα](#) μαζικής ενημέρωσης υπογραμμίζει το αδιάφορο του κράτους απέναντι στην αληθινή κοινωνική ενσωμάτωση. Οι γερμανικές αρχές αγνοούν κάθε κοινωνικό επίτευγμα και όλες τις ψυχοκοινωνικές παραμέτρους. Ο νόμος πρέπει να τηρηθεί, δεν υπάρχουν εξαιρέσεις: Η Bivsi γεννήθηκε το 2002 στο Duisburg. Οι γονείς της έφυγαν από το Νεπαλ πριν 20 χρόνια και εγκαταστάθηκαν στην Γερμανία. Το 2016 έλαβε χώρα η τελευταία εξέταση του ασύλου και απορρίφθηκε. Την τελευταία Δευτέρα του Μαΐου 2017, αστυνομικές αρχές έβγαλαν από την τάξη την Bivsi από το σχολείο που φοιτούσε και δεν της παραχώρησαν καν χρόνο να αποχαιρετήσει τους συμμαθητές της. Μαζί με τους γονείς της την έβαλαν σε ένα αεροπλάνο για το Νεπαλ το ίδιο απογευμα. Δεν υπάρχει χρόνος για χάσιμο. Το τέρας της γραφειοκρατίας αποφάνθηκε.

Συμμαθητές και γονείς διαδηλώνουν κατά της απέλασης της

14χρονης

foto: Christoph Reichwein (rp-online.de)

Επίλογος

Προφανώς δεν υπάρχει καμία άψογη κοινωνία που να έχει υποδεχθεί πρόσφυγες χωρίς να υπάρξουν δυσκολίες. Στο γερμανικό παράδειγμα όμως, υπάρχει μια ιδιαιτερότητα: Η Γερμανία είναι μια από τις ισχυρότερες οικονομίες της Ευρώπης, η οποία άνοιξε τις πόρτες σε αυτούς τους ανθρώπους όταν άλλες ύψωναν τον φράχτη. Δυστυχώς όμως ο ταχύς συντονισμός, οι αμέτρητες υποδομές, η αποτελεσματικότητα των δημοσίων υπαλλήλων, ο ακριβής σχεδιασμός, και οι χιλιάδες πρόθυμοι εθελοντές βρίσκουν στο αντίβαρο μια ανελέητα ψυχρή γραφειοκρατία μαζί με την δυσκαμψία του γερμανικού συστήματος. Αυτά τα δυο τελευταία είναι αρκετά για να προκαλέσουν μπόλικη δυστυχία στην καθημερινότητα.

Ο Άλεμ και η Βίνσι δεν είναι μεμονωμένες περιπτώσεις. Είναι ο κανόνας που υπογραμμίζει το παράλογο ενός αυστηρού μηχανισμού που παραβλέπει την ψυχική υπόσταση, οποιοδήποτε συναίσθημα - τελικά χάνει το δέντρο μέσα στο δάσος- και αποδεικνύει πως η αληθινή ενσωμάτωση του ατόμου δεν αφορά το γερμανικό κράτος. Τι κι αν η Βίνσι μιλούσε άπταιστα γερμανικά; Τι κι αν οι συμμαθητές της την αγαπούσαν τόσο ώστε να διαδηλώνουν ώστε να την φέρουν πίσω; Δεν της άφησαν χρόνο ούτε να αποχαιρετίσει τους φίλους της.

Πολλοί πρόσφυγες νοιώθουν αποδυναμωμένοι εξαιτίας της δυσκολίας της γλώσσας. Νοιώθουν πως κανείς δεν μπορεί να τους καταλάβει. Υπομένουν τις δύσκολες συνθήκες διαβίωσης στα camp που τους στερούν ιδιωτικότητα και λίγη ησυχία. Ταυτόχρονα νοιώθουν στιγματισμένοι, φοβισμένοι από την ανερχόμενη ισλαμοφοβία (βλ. PEGIDA, AfD) και αβοήθητοι μπροστά στη νέα πραγματικότητα. Δυο χρόνια μετά, ελάχιστοι πρόσφυγες

κατορθώνουν να έχουν νοικιάσει σπίτι, ακόμα πιο λίγοι έχουν καταλάβει τι τους ζητάνε και πως θα ανακτήσουν την αυτονομία τους. Δυο χρόνια μετά κι ακόμη δεν έχουν βρει καμιά νέα ταυτότητα, κοπιάζουν να ανταπεξέλθουν στα ζητούμενα της γερμανικής γραφειοκρατίας και τελικά βαλτώνουν σε μια μαύρη απραξία που μόνο δυσχεραίνει την ευάλωτη ψυχολογία τους.